

Beata Żywicka

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska

ORCID: 0000-0001-9453-9733 | e-mail: beata.zywicka@uph.edu.pl

VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Języki słowiańskie w ujęciu socjolingwistycznym”

DOI: 10.34739/clg.2022.14.11

W dniach 8–10 września 2022 roku odbyła się w Wilnie VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Języki słowiańskie w ujęciu socjolingwistycznym”. Tym razem temat spotkania: „Pogranicza Słowiańszczyzny przełomu XX i XXI wieku. Język – społeczeństwo – kultura – tożsamość” nawiązywał do pojęcia pogranicza, aby pokazać „złożoność rzeczywistości, w jakiej funkcjonuje współcześnie Słowiańszczyzna”. W ramach tego ważnego międzynarodowego przedsięwzięcia zaplanowano także – z myślą o młodych naukowcach – warsztaty z lingwistyki kulturowej.

Zorganizowana przez Centrum Polonistyczne i Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wileńskiego została otoczona patronatem naukowym przez liczne międzynarodowe grono uczonych Krasimirę Aleksową (Bułgaria), Aleksandra Gjurkova (Macedonia), Zbigniewa Grenia (Polska), Halinę Kurek – przewodniczącą Komisji Socjolingwistyki (Polska), Elenę Łukaszaniec (Białoruś), Larisę Masenko (Ukraina), Alicję Nagórko (Niemcy), Pavola Odaloša (Słowacja), Oksanę Ostapczuk (Rosja), Władimíra Patrąša (Słowacja), Kristinę Rutkovską (Litwa), Mirosławę Sagan-Bielawę – sekretarz Komisji Socjolingwistyki (Polska), Dennisa Schellera-Boltza (Austria), Mariána Slobodę (Czechy), Petara Sotirova (Polska), Dianę Stolac (Chorwacja), Irenę Stramljič Breznik (Słowenia), Małgorzatę Świącicką (Polska), Viktoriję Ušinskienė (Litwa), Loretę Vaičiulyė-Semėnienė (Litwa) i Anastazję Vlastelić (Chorwacja). Nad sprawnym przebiegiem obrad czuwał

Komitet Organizacyjny utworzony przez pracowników Centrum Polonistycznego oraz Instytutu Języka Litewskiego Uniwersytetu Wileńskiego: prof. dr Kristina Rutkovka (przewodnicząca), doc. dr Irena Fedorovič (sekretarz konferencji) oraz koordynatorzy: dr Teresa Dalecka, dr Miroslav Davlevič, dr Kinga Geben, dr Regina Jakubėnas i dr Vilija Ragaišienė.

Swój udział w konferencji zapowiedziało 80 prelegentów z 9 krajów: Polski, Litwy, Łotwy, Ukrainy, Czech, Słowacji, Chorwacji, Bułgarii i Macedonii. Wygłoszono 71 referatów. Spotkanie odbywało się w trybie półzdalnym, tzn. część prelegentów zaprezentowała swoje referaty online, wykorzystując narzędzia teleinformatyczne. Konferencję otworzyła prof. dr Kristina Rutkovska z Uniwersytetu w Wilnie. Następnie prof. dr hab. Halina Kurek – przewodnicząca Komisji Socjolingwistyki – witając wszystkich uczestników konferencji, podkreśliła, że nie wyobraża sobie, by to spotkanie, poświęcone pograniczom Słowiańszczyzny na przełomie XX i XXI wieku, mogło nie odbyć się na Litwie.

Posiedzenie plenarne rozpoczęły trzy referaty. Jako pierwsza wystąpiła Halina Kurek (Uniwersytet Jagielloński), przybliżając temat społeczności polskiej zamieszkującej tzw. „pogranicza wewnętrzne” na przełomie wieków XX i XXI w kontekście towarzyszącym im przemian kulturowych oraz tożsamościowych. W dalszej części posiedzenia plenarnego Zbigniew Greń (Uniwersytet Warszawski) ukazał relacje między narodowością i wyznaniem w społeczności wieloetnicznej i wielowyznaniowej na przykładzie Śląska Cieszyńskiego. Dwa ostatnie wystąpienia dotyczyły modyfikacji stereotypów społeczno-kulturowych w świadomości językowej mieszkańców Ukrainy (Карпіловська Євгенія Анатоліївна (Narodowa Akademia Nauki Ukrainy), *Модифікація соціокультурних стереотипів у мовній свідомості українців*) oraz komunikacji na pograniczu świata „realnego” i rzeczywistości wirtualnej (Vladimír Patráš – Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, *Hodnotové rozhrania mediálnej covidokultúry v onlinovej tlači*).

Etnolingwistyczne posiedzenie plenarne zainicjował referat Józefa Kąsia (Uniwersytet Jagielloński) o nowych wyzwaniach w leksykografii gwarowej. Do zagadnienia leksykografii nawiązała także Halina Karaś (Uniwersytet Warszawski). W swoim referacie zatytułowanym *Rola słowników opracowanych przez autochtonów (profesjonalnych i amatorskich) w dokumentacji leksyki gwarowej* uzasadniała ważną rolę słowników w poświęconej leksyce gwarowej. W krąg badań leksykograficznych wpisało się także wystąpienie Viliji Ragaišienė (Uniwersytet Wileński). W referacie pt. *Tarminis žodynas –*

kalbinės bendruomenės vertybių atspindys zastanawiała się, w jakim stopniu słownik dialektalny może odzwierciedlać wartości wspólnoty językowej. Etnolingwistyczne posiedzenie plenarne zamknął referat o kulturomach Macieja Raka (Uniwersytet Jagielloński) *Kulturomy – co to jest i jak je badać?*

Dalsza część obrad toczyła się w pięciu sekcjach socjolingwistycznych i dwóch etnolingwistycznych. Pierwsza sekcja socjolingwistyczna dotyczyła przemian językowo-kulturowych wsi i miasta. Halina Pelcowa (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) w referacie pt. *Wieś i gwara w nowej sytuacji społeczno-komunikacyjnej* zwróciła uwagę na zanikające formy gwarowe w komunikacji mieszkańców wsi spowodowane czynnikami społecznymi i kulturowymi. W centrum zainteresowań referatów: Iryny Brahy (Narodowa Akademia Nauki Ukrainy) *Dynamika tożsamości etnolingwistycznej na pograniczu ukraińsko-rosyjskim*, Tomasza Kurdyły (Uniwersytet Jagielloński) *Pogranicza odmian językowych – socjolekt a profesjolekt*, Tomasza Jelonka (Uniwersytet Jagielloński) *Językowo-kulturowe pogranicza miast i wsi w dobie globalizacji i ich odzwierciedlenie w nazewnictwie* oraz Ilony Kulak (Uniwersytet Jagielloński) *Spisz jako region pogranicza. Z perspektywy jego mieszkańców*, znalazło się pojęcie pogranicza, które determinuje pewne zachowania językowe i kulturowe ludzi zamieszkujących obszary położone blisko granicy.

Tematem sekcji drugiej uczyniono wieloetniczność pogranicza. To zagadnienie podjęły w swych odczytach Katarzyna Czarnecka, Ewa Dziegiel (Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk) i Alla Kravchuk (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki). Prelegentki przybliżyły określenie „mowy chachłackiej” na przykładzie relacji powojennych przesiedleńców ze Wschodu zamieszkałych w zachodniej Polsce. Halyna Shumytska (Uniwersytet Narodowy w Użhorodzie) przedstawiła autobiograficzną narrację o kształtowaniu się osobowości językowej w wielojęzycznym regionie przygranicznym (*Автобіографічний нарратив формування мовної особистості у полілінгвальному прикордонному регіоні*), Violeta Meiliūnaitė (Uniwersytet Wileński) odpowiadała na pytanie, o czym mówią ogłoszenia rejonu Solecznickiego (*Lietuvių kalbos institutas. Ką skelbia Šalčininkų r. skelbimai?*), zaś Nijolė Tuomienė (Uniwersytet Wileński) skoncentrowała się na niesłowiańskich cechach współczesnego białoruskiego dialektu „po prostu” w okolicach Ejszyszek (*Lietuvių kalbos institutas. Neslaviški dabartinės baltarusių tarmės poproštu bruožai Eišiškių apylinkėse*). Danutė Valentukevičienė (Uniwersytet Wileński) w wystąpieniu pt. *Depalatalizacijos polinkiai Marcinonių ir Kabelių apylinkėse* zaprezentowała tendencje depalatalizacyjne

w okolicach wsi Marcinkańce i Kobele, natomiast Irena Bogoczová (Uniwersytet w Ostrawie) przekonywała, że mieszana odmiana językowa może w znaczący sposób wpływać na wielojęzyczność i wieloetniczność pogranicza, podając przykład społeczności zamieszkującej Śląsk Cieszyński w Republice Czeskiej.

O wybranych zjawiskach językowych na tle wielojęzyczności dyskutowali prelegenci w sekcji trzeciej. Małgorzata Bortliczek (Uniwersytet Śląski) mówiła o języku białego człowieka ponad granicami Europy. Elena Koriakowcewa (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach) nasświetliła zagadnienie derywacji hybrydowej, będącej przejawem globalizacji językowej, obserwując teksty rosyjskich i polskich internautów. Aleksandra Gjurkova (Uniwersytet Świętych Cyryla i Metodego w Skopje) przybliżyła zasady normalizacji języka macedońskiego w książce „O sprawach macedońskich” (1903) autorstwa Krste P. Misirkowa. Krasimira Aleksova (Uniwersytet im. Świętego Klemensa z Ochrydy w Sofii) odniosła się do ważnego zagadnienia przenikania się języków i kultur słowiańskich, pokazując wpływ zagranicznych wzorców komunikacyjnych na język bułgarski w zależności od postaw współczesnych Bułgarów. Petar Sotirov (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) mówił o życiu kilku archaizmów polskich poza granicami Polski, zaś Anna Piechnik (Uniwersytet Jagielloński) o pograniczu dwóch stylów oficjalnego i nieoficjalnego w komunikacji elektronicznej w języku polskim.

W ramach panelu czwartego o znaczącym tytule *Język a wojna* zdecydowano poruszyć temat działań wojennych na Ukrainie i ukazać ich wpływ na zachowania językowo-kulturowe Ukraińców. Tę problematykę rozwinęli w swoich prelekcjach badacze z Narodowej Akademii Nauki Ukrainy. O językowych realiach wojny rosyjsko-ukraińskiej w aspekcie socjolingwistycznym traktował referat Svitlany Sokolovej. Oksana Danylevska podjęła kwestię zmian w postawach społecznych wobec polityki językowej w edukacji w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej. Maryna Hontar zdała sprawę z różnych inicjatyw propagujących naukę języka ukraińskiego i odpowiedzialne postawy językowe. Z kolei Ivanna Tsar omówiła problem stabilności językowej młodzieży ukraińskiej w kontekście współczesnych wydarzeń społeczno-politycznych.

O wyłonieniu grupy referatów w ostatniej tego dnia – piątej sekcji socjolingwistycznej, zaważyło zainteresowanie sześciu badaczy językiem młodzieżowym. Iwona Burkacka (Uniwersytet Warszawski) skoncentrowała się w swoim referacie na memowym obrazie regionów Polski. Renata Kucharzyk

(Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk) w wystąpieniu zatytułowanym *Między mową a pismem. Elementy dialektalne jako wykładniki oralności w komentarzach internetowych* poddała analizie elementy dialektalne w komentarzach internetowych, które mogą pełnić funkcję wyznaczników oralności. Tematem wystąpienia Ireny Masojć (Uniwersytet Witolda Magnusa) zatytułowanego *Język ulicy. Zapożyczenia czy przełączanie kodów w komunikacji potocznej po polsku na Litwie?* było zróżnicowanie elementów leksykalnych wykorzystywanych w komunikacji potocznej w języku polskim na Litwie. Anastazija Vlastelić i Diana Stolac (Uniwersytet w Rijece) skupiły się na języku reklam skierowanych do młodzieży. Z kolei referat Nidy Poderienė (Uniwersytet Wileński) dotyczył postaw językowych uczniów ze szkół z wiodącym językiem polskim.

W ramach panelu etnolingwistycznego swoje referaty zaprezentowali: Gabriela Forgeron (Uniwersytet Wileński), wyjaśniając na czym polega analiza percepcyjna języka młodzieżowego. Damian Gocół (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) wystąpił z odczytem *Historia ludowa a etnolingwistyka. Na pograniczu dyscyplin*. Beata Żywicka (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach) w referacie pt. *Zmiany w semantyce wybranych nazw regionów i ich mieszkańców we współczesnej polszczyźnie (na podstawie badań ankietowych z lat 1990–2020)* pokazała, jakie modyfikacje zaszły w konceptualizacji wybranych nazw regionów (*PODHALA* oraz *ŚLĄSKA*) i ich mieszkańców (*GÓRALA* i *ŚLĄZAKA*) w ciągu ostatnich 30 lat, poddając analizie materiał, będący owocem czterokrotnie przeprowadzonego badania ankietowego w 10-letnich odstępach czasowych między rokiem 1990 a 2020. Veslava Čížik-Prokaševa (Uniwersytet Wileński) mówiła o pozytywnym wizerunku Polaków we współczesnych tekstach litewskich, zaś Marius Smetona (Uniwersytet Wileński) zreferował rozumienie patriotyzmu przez młodych Litwinów, wykorzystując materiał ankietowy zebrany w dwóch akcjach badawczych w roku 2017 i 2022. Kolejną grupę referatów połączyły badania zainspirowane związkami między językiem a kulturą. Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (Uniwersytet Wileński) w swoim wystąpieniu poruszyła zagadnienie związane z użyciem przymiotnika *cierpliwy* w dyskursie dziennikarskim. Na wojnie jako pograniczu człowieczeństwa w reportażach Wojciecha Jagielskiego skoncentrowała się Sara Akram (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Evija Liparte i Dite Liepa (Uniwersytet w Rydze/Uniwersytet Wileński) ujawniły podobieństwa i różnice w leksykonach języków łotewskiego, litewskiego i rosyjskiego między pojęciami wojna COVID-owa a wojna

prawdziwa. Silvija Papaurėlytė-Klovienė (Państwowe Kolegium w Szawlach) przeanalizowała koncept *BRATA* w litewskim dyskursie publicznym, a Magdalena Wołoszyn (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) koncept *OJCZYZNY* w odczycie zatytułowanym *Jedna ojczyzna – dwie perspektywy. OJCZYZNA w dyskursie prezydenckim Aleksandra Kwaśniewskiego i Bronisława Komorowskiego*. Pierwszy dzień obrad zakończyło zamknięte posiedzenie Komisji Socjolingwistycznej.

Drugiego dnia kontynuowano obrady w następujących sekcjach socjolingwistycznych: *Pragmatyka i obrzędowość* (panel VI) oraz *Historyczno-socjolingwistyczna analiza tekstu* (panel VII). W sekcji dotyczącej pragmatyki i obrzędowości wystąpili: Ewa Komorowska (Uniwersytet Szczeciński) z referatem *Akt mowy podziękowanie we współczesnym języku polskim*, Dorota Zdunkiewicz-Jedynak (Uniwersytet Warszawski) *Polacy przy stole. Profile konceptualizacyjne czynności jedzenia w świetle polskiej leksyki*, Agata Bielak (Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk) *Stereotyp świętej Agaty w polskiej tradycji ludowej*, Agnieszka Sieradzka-Mruk (Uniwersytet Jagielloński) *Oficjalność i nieoficjalność w polskim współczesnym dyskursie religijnym na przykładzie nabożeństwa drogi krzyżowej* oraz Iwona Piechnik (Uniwersytet Jagielloński) *Formuły powitalne na europejskich pograniczach Słowiańszczyzny*.

W panelu obejmującym historyczno-socjolingwistyczną analizę tekstu referat o *Litwie w powieściach Marii Rodziewiczówny* wygłosiła Anna Tyrpa (Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk). Anetta Bogusława Strawińska (Uniwersytet w Białymstoku) zreferowała puryzm obronny na Kresach północnowschodnich jako składnik świadomości językowej na przykładzie poradników językowych Aleksandra Walickiego i Aleksandra Łętowskiego. Irena Fedorovič i Mirosław Davlevič (Uniwersytet Wileński) przedstawili wyznaczniki regionalizmu w zbiorze opowiadań Heleny Romer-Ochenkowskiej *Tutejsi* (1931). Veronika Girininkaitė (Wileńska Biblioteka Uniwersytecka) mówiła o badaniach nad językiem listów księdza Macieja Szystowskiego (1729–1794). Jan Kamieniecki (Uniwersytet Wrocławski) skierował uwagę słuchaczy na postać Szymona Budnego – określanego mianem człowieka pogranicza, podczas gdy Anna Burzyńska-Kamieniecka (Uniwersytet Wrocławski) zaprezentowała referat pt. *Wspólne dziedzictwo na nowo odczytane. Elementy kultury pogranicza w nauczaniu języka polskiego Ukraińców*.

W sekcjach etnolingwistycznych dominowały tematy dotyczące nazw wartości i konceptów kulturowych, takich jak: religia, wartości chrześcijańskie, człowiek, sumienie, szacunek oraz młodość. Swoje referaty przedstawiły: Asta Leskauskaitė (Uniwersytet Wileński) *Religia jako miernik wartości w obrazie świata mieszkańców południowej Aukštoty*, Jūratė Pajėdienė (Uniwersytet Wileński) *Kazania na temat Dziesięciu przykazań Bożych autorstwa Jerzego Ambrożego Pabreża (1771–1849)*, Elżbieta Lučinska, Kristina Rutkovska (Uniwersytet Wileński) *Językowy obraz człowieka w «Postylli mniej» Jakuba Wujka (1590) i w «Postylli» Mikołaja Daukszy (1599)*, Karolina Slotvinska (Uniwersytet Wileński) *Obraz sumienia w źródłach leksykograficznych języka litewskiego*, a także Sylwia Katarzyna Gierczak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) *O szacowaniu szacunku – stopniowalność szacunku w świetle danych ankietowych i tekstowych* oraz Violeta Švaikovskaja (Uniwersytet Wileński) *Obraz młodości w źródłach leksykograficznych języka litewskiego*. Zapreznowano również cykl referatów badaczy z Uniwersytetu Wileńskiego poświęconych owadom (referat Rūty Kazlauskaitė, *Wizerunek biedronki w poezji litewskiej*), ptakom (Jelena Konickaja wspólnie z Birutė Jasiūnaitė przedstawiły bociana w językowo-kulturowym obrazie świata Litwinów) i roślinom (Vilija Sakalauskiene pokazała językowo-kulturowy obraz roślin w litewskich źródłach leksykograficznych: *owies jedzie konno, a jęczmień na wozie*). Giuliano Gajetti (Uniwersytet Jagielloński) poświęcił swoje wystąpienie jednostkom frazeologicznym dotyczącym boga Gromu w wybranych językach bałtyckich i słowiańskich, zaś Viktorija Ušinskienė (Uniwersytet Wileński) przedstawiła analizę konfrontatywną podstawowych nazw *niebieskości* w języku polskim i litewskim.

W obradach plenarnych, zamykających konferencję, wystąpiła Mirosława Sagan-Bielawa (Uniwersytet Jagielloński), poruszając kwestię świadomości językowej mieszkańców Górnego Śląska przesiedlonych z dawnych województw południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej. W dalszej kolejności wysłuchano prelekcji Daivy Aliūkaitė (Uniwersytet Wileński) *Wiek jako granica, czyli komponent pokoleniowy w portrecie i wizerunku użytkownika kodu gwarowego*, Kingi Geben (Uniwersytet Wileński) *Wielojęzyczność Polaków wileńskich. Szanse i zagrożenia*. Irena Smetonienė (Uniwersytet Wileński) zreferowała stanowisko współczesnej młodzieży litewskiej wobec demokracji. Jako ostatnia wystąpiła Kristina Rutkovska, która poruszyła kwestię kulturowych na pograniczu językowo-kulturowym.

Materiały z konferencji zostaną opublikowane w Wydawnictwie Uniwersytetu Wileńskiego w czasopiśmie „Slavistica Vilnensis” – referaty wygłoszone w sekcji socjolingwistycznej oraz w tomie pokonferencyjnym – odczyty prezentowane w ramach panelu etnolingwistycznego.